

HAMISÍTVÁNYOK

a kumráni tekercsek?

Az Élet és Tudomány ez évi 14. számában rövid híradás jelent meg egy londoni kiállításról, amelyen különféle hamisítványokat mutattak be. A tudósítás szerint a hamisítványok közé sorolandók az ún. kumráni (holt-tengeri) tekercsek is, amelyeknek fotokópiáit — a beszámoló szerint — a kiállításon is bemutatták.

E leletek jellegének és azoknak a körülményeknek az ismeretében azonban, amelyek középette előkerültek, határozottan nem kell válaszolnunk arra a feltételezésre, hogy itt anyagi érdekből, eszmei indítékból vagy fanatizmusból táplálkozó hamisítás történt volna.

A Holt-tenger nyugati partja fölött emelkedő magaslatoak egyikét, az ún. Khirbet-Kumránt szegélyező barlangot és a benne cserépdényekben elhelyezett kéziratokat egy ott élő arab beduin törzsnek, az ún. Ta'ámire-törzsnek egyik tagja, Mohamed Al-Di'b találta meg 1947-ben. Azóta mind az első barlangot, mind a környék többi barlangját részben a törzs tagjai, részben tudományos expedíciók átkutatták. Teljes, illetve majdnem teljes kézirattekercsek eddig csupán az első barlangból kerültek elő. A többiből csak nagy mennyiségű, több ezerre tehető apró töredék jutott napvilágra. Az 1947-től 1956-ig tartó kutatások során összesen 11 barlangban találtak kéziratokat. A régészek azonban nemcsak a barlangi kéziratokat fedezték fel, hanem egy ott élt közösség — az ún. kumráni esszeus szekta — központi épületeit, kultuszának helyiségeit és temetőjét is.

Mindezeknek a leleteknek az a nagy jelentőségük, hogy lehetővé teszik a kereszténység kialakulása konkrét körülményeinek az eddigénél pontosabb megismerését. Az derül ki belőlük, hogy a kereszténység nem történelmi előzmények nélkül lépett a világba, mert azoknak a vallásos elképzeléseknek, szertartásoknak és szervezeti formáknak egy része, amelyek a korai kereszténységet jellemzik, már legalább egy évszázaddal korábban megvoltak az esszeus szektánál.

A megtalálás körülményei önmagukban is kizárják a szervezett hamisítás lehetőségét. Azt a barlangot, amelyben az említett arab beduin a teljes tekercseket megtalálta, utóbb tudományos expedíció kereste fel, és ugyanott további 600 azonos típusú apró töredéket talált. A barlangokban és a központi település helyén előkerült kéziratokat, cserépkancsokat, használati tár-

gyakat és pénzerméket a különböző tudományok képviselői más-más módszerrel vették vizsgálat alá, nem is egyszer. Ezek a vizsgálatok mind archeológiai, mind paleográfiai (írástörténeti), mind numizmatikai (éremtani) oldalról arra a teljes egyöntetű eredményre jutottak, hogy az ott előkerült leletek valamennyien az i. e. II. századnál nem lehetnek régebbiek és az i. sz. I. századnál nem lehetnek későbbiek. Ezeket az eredményeket megerősítette a legexaktabb természettudományi vizsgálati módszer: a radiokarbon-vizsgálat, amely az ott talált szerves anyagot tartalmazó tárgyak (a kéziratokat borító vászontakarók) atomfizikai vizsgálata alapján azok korát — bizonyos hibaszázalék lehetőségeinek fenntartásával — az i. sz. 30 körülre évekre keltezte.

Tudományos oldalról e leletek hitelességét illetően csak az első tekercsek szövegének közzététele után merültek fel kétségek. A legélesebb kifogásokat S. Zeillin professzor, a philadelphiai Dropsie College tanára emelte. Az újabb leletek napvilágra kerülése után azonban ő is kénytelen volt eredeti nézetét úgy módosítani, hogy középkori, VII–XII. századi (tehát nem hamisított) iratokról van szó. Bár Zeillin véleményét — tudomásunk szerint — nem vonta vissza, csak részben módosította, felfogásával teljesen egyedül áll, és álláspontját a tudományos világ már csak tudománytörténeti furcsaságnak, nem pedig megvitatásra szoruló elméletnek tekinti.

Nemcsak tárgyilag, hanem lélektanilag is elképzelhetetlen az, hogy ez a sok ezer töredékre terjedő leletanyag hamisítás volna. Hamisítani legfeljebb egyetlen, terjedelmes és szenzációt keltő kéziratot „érdemes”. De ki vehetné magának a fáradságot, hogy több ezer olyan apró töredéket hamisítson, amelyeknek elkészítéséhez a mérhetetlen türelem kívül művészettörténeti, régészeti, paleográfiai stb. tájékozottság is szükséges. Ez olyan feladat, amely nemcsak egyetlen, kiválóan képzett tudosnak és egy személyben roppant kezűgyességgel rendelkező hamisítónak, de egy egész tudományos kollektívának a képességeit is felülmúlja. Másfelől a csekély számú teljes kézirat (pl. az ún. Gyülekezeti Szabályzat, Habakuk-kommentár, apokaliptikus háborútekercs stb.) mellett ugyanezeknek a műveknek annyi töredéke került elő, hogy ezek — minden más megfontolástól függetlenül is — igazolják a teljes tekercsek valódiságát is. Az sem képzelhető el józan ésszel,

hogy valakinek is érdeke lett volna a hamisítás. A megtalálók éppen a legértékesebb leleteket — nem ismervén értéküket — olcsón elköttyavetyélték, és csak a későbbi kisebb töredékeket fizették meg. Másfelől: a leleteket Jordánia területén arabok találták meg; micsoda „eszmei” cél vezet-

hette volna őket, hogy államuk területén egy ókori zsidó szekta maradványait feltárják?

Összefoglalóan: nincs sem okunk, sem jogunk feltételezni sem a kumráni lelet egészének, sem egy részének hamisított voltát. (Dr. Hahn István)

Feltárták a jugoszláv területen talált legnagyobb bazilikát

A Makedonija Népköztársaság Bitolj nevű városnak, az egykori Monasztirnak helyén az ókori Hérakleia került el. Ez a városnév akkoriban nagyon kedvelt volt, negyvennél is több ókori helység viselte. Évekkel ezelőtt nagy jelentőségű rommaradványokat találtak Bitoljban: egy nagy bazilika nyomára bukkantak.

A bazilika (latinul basilica, görögül basziliké) eredetileg fedett csarnoképületet jelentett. Eleinte amolyan tözseféle kereskedelmi csarnok volt, később a törvényhozás helye. Az ősi bazilika középső része magasabb, mint a négyfelől szegélyező folyosó, és szélessége általában nem kisebb a hosszúsága harmadánál, felénél pedig nem nagyobb. Az ilyen épület többnyire háromhajós. Készültek azonban egyhajós és oszlopok által öt hajóra osztott bazilikák is. Rómában az első bazilikát Marcus Porcius Cato építtette időszámításunk kezdete előtt 184-ben. Római magánházakban is emeltek ilyen bazilikaszerű csarnokokat. A kereszténység első századaiban a hívők többnyire ilyen magánházakban tartották az istentiszteleteket. Időszámításunk IV. századában az ősi bazilikaforma már keresztény templommá változott. Hosszában két oszlop sor három hajóra osztotta, ezek közül a középső szélesebb volt az oldal-sóknál. Ahol a polgári rendeltetésű bazilikában valamikor a bíróság székhelye volt, oda a vallási jellegű bazilikában — az épület keleti végén — az oltár került. Az ellenkező keskeny oldalon volt a belső előcsarnok, előtte pedig a terjedelmesebb külső előcsarnok.

A hérakleiai ásatások eredményeit mutatják majd be azon a nemzetközi kongresszuson, amelyet a Bizánc történelmével és kultúrájával foglalkozó tudósok ez évben rendeznek a Bitoljtól 50 kilométernyire levő Ohridban, a festői Ohridi-tó partján.

Elsőül a bazilika északi hajóját sikerült teljesen feltárni. Ezzel adatokat szereztek az egész építmény eredeti nagyságáról és jelentőségéről. Eszerint a hérakleiai az egész jugoszláv területen eddig talált legnagyobb bazilika. Északi hajójának hossza 32 méter. Ettől nyugatra feltárták a legalább

5 méter hosszú előcsarnok egy részét. E bazilika ezek szerint kétszer akkora volt, mint az ismert sztobi bazilika. A romok közül kiásták a leghíresebb görög szobrász, Pheidiasz egyik Pallasz Athéné-szobrának márványból faragott másolatát.

Az északi hajó egész padlózatát mozaik borítja. A nyugati részen ez jó állapotban maradt meg. Meglepő a vadkecske ábrázolása. Az ilyen építményeken eddig e motívum nem fordult elő. A nagy bazilika északi hajójának feltárásával párhuzamosan újjáépítették az 1936-ban felfedezett kis bazilika előcsarnokának falait. A ledőlt oszlopok felállítása után a kis bazilikát teljes egészében megszemlélhetik majd az ohridi kongresszus résztvevői. (Borba)

A föld alatti Bayreuth

A hajorországi Bayreuth városában, ahol évről évre ünnepi előadások keretében mutatják be Wagner Richard operáit, a szerteágazó katakombák egész labirintusát fedezték fel. Amikor az ódon város egyik utcája néhány évvel ezelőtt lesüllyedt, ennek még nem tulajdonítottak nagy jelentőséget. Nemrég azonban egy 7 méter átmérőjű üreg nyílt meg az úttesten, s az egy föld alatti helyiségbe vezetett. A járatokat feltárva, folyosókkal összekötött nyolc katakombára bukkantak. A járatok közül az egyik 7 kilométer hosszúságú, s keresztül-kasul szeli, valósággal aláaknázza a talajt, éppen ott, ahol az ünnepi hangversenyeket rendezik.

A feltevés szerint a harmincéves háború idején (1618—1648) ezekben rejtőzött el a környék lakossága, s ott helyezte biztonságba élelmiszerét is. Érdekes, hogy erről sem írott emlék, sem szájhagyomány nem maradt fenn. A katakombák létezéséről sejtelmük sem volt Bayreuth mai lakosainak, akik — az idegenforgalmi érdek miatt is — biztonsági intézkedéseket sürgetnek az esetleges további utcasüllyedés vagy egyéb más kár elhárítására.

(Münchner Merkur)